

DR. HALİL İBRAHİM ERTÜRK & ELİF GİZEM KARAOĞLU (2020), MÜKEMMEL SARF VE NAHV-İ OSMÂNÎ, ANKARA: GECE KİTAPLIĞI

TUĞBA ÇELİK¹

Bu çalışmada tanıtımı yapılmak üzere ele alınan eser, Necib Asım Yazıksız tarafından kaleme alınan *Mükemmel Sarf ve Nahv-i Osmânî* başlıklı Türkçe gramer kitabıdır. Eser, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yapan Dr. Halil İbrahim Ertürk ve Karabük Üniversitesinde görev yapan Öğr. Gör. Elif Gizem Karaoğlu tarafından yayına hazırlanmıştır. Her iki yazarımız da Türk Dili ve Edebiyatı/Yeni Türk Dili alanında çalışmalarını sürdürmektedir.

Yayın tanıtımı yapılan eserin dil çalışmaları sahasında değerli olduğu açıktır. Eser, Osmanlı Türkçesi grameri üzerine yazılmış başucu kaynağı olmaya aday bir eserdir. Gramer incelemeleri üzerine yapılan çalışmaların her birinin Türk dilinin tarihî gelişim süreci için birer mihenk taşı ve bu sürecin izlenmesini sağlayan birer ayna niteliğinde olduğunu söylersek eserlerin

önemini bir kez daha vurgulamış oluruz.

Geçmişten günümüze dek telif edilen gramer kitapları, dilin inceliklerinin tespit edilmesi ve dilin yaşadığı değişimlerin görülebilmesi açısından önemli eserlerdir. XI. yüzyıldan itibaren farklı sahalarda ve dönemlerde Türk dilinin fonetik, morfolojik ve sentaktik yönünü ele alan birçok gramer kitabı kaleme alınmıştır. Anadolu sahasında yazıldığı bilinen ilk Türkçe gramer kitabı Bergamalı Kadri'nin *Müyessiret'ül-Ulûm* adlı eseridir. Bu eserin kaleme alındığı 1530 tarihinden bu yana Anadolu sahasında Türk dilinin gramerini kapsayan pek çok eser verilmiştir. Bu eserlerden sadece imlayı ve morfolojik özellikleri inceleyen kitaplara sarf, sadece söz dizimi ve

¹ Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, tugbaaldagcelik@gmail.com

cümle konularını kapsayan kitaplara da nahiv ismi verilmiştir. Her iki konuyu bir bütün olarak aktaran genel gramer kitapları ise kavâid olarak adlandırılmıştır.

Mükemmel Sarf ve Nahv-i Osmânî isimli eser, Osmanlı Türkçesinin sarf (şekil bilgisi) ve nahvini (söz dizimi) bütün olarak ele alan bir kavâid kitabıdır. Osmanlı Türkçesinin gramerini bütüncül bir yaklaşımla ele alan *Mükemmel Sarf ve Nahv-i Osmânî*, mevcut dönemde kabul gören klasik yöntemle tertip edilmiştir. Eserde kullanılan terimler ve verilen örneklerde Arapça gramer kurallarının kullanıldığı görülür. Örneğin;

“ Cümle-i ismiyyeler, herhangi bir isim veyâ isim hükminde bulunan bir kelimeyi, diğer bir isme zamir-i nisbîlerden biriyle rabt ederek yapılır. Bu zamir-i nisbîler fi’llerin âhîrinde bulunursa fâ’il, isimlerin soñında bulunursa râbita veyâ edât-ı haber olur. Cümle-i ismiyyeler mübtedâ ile haberden mürekkebdir.” (s.100)

“ Haberler, mübtedâlara zamir-i nisbîlerle rabt olunur. Sıfat-ı işâriyye, zamir-i müsnedler ya’nî haberler de mübtedâlar gibi isim, sıfat, masdar, fer'-i fi'l olarak basit olduğu gibi mürekkeb de olur.

Haberlerin isim olduğına misâl:

Damlayan sudur.

Şu sık ağaçlık ormandır.

Haberlerin zamîr olduğına misâl:

Bu işi eden odur.

Sınıfta yaramazlık eden sizsiniz.” (s.102-103)

“ Arapçada bir cinsten iki harf yan yana gelirse yalnız birisi yazılıp ya’nî idgâm edilüp üzerine şedde denilen şu (◌̣) işareti konur. ‘Fellâh, bakkâl’ gibi ki asılları ‘fel-lâh, bak-kâl’dır.” (s.27)

Yukarıda, eserde geçen Arapça gramer terimlerinin kullanımıyla ilgili cümle öğeleri ve başka gramer terimlerinin adlandırılması gibi konularda alıntılar sıralanmıştır.

Gramer kitaplarının bir kısmı, dil bilimi alanında çalışan çeşitli araştırmacılar tarafından tanıtılmış, içerik bakımından incelenmiştir. Bir kısmı da hala araştırmacılar tarafından incelenerek gün yüzüne çıkarılmayı beklemektedir. Bu bağlamda *Mükemmel Sarf ve Nahv-i Osmânî*, gün yüzüne çıkarılan eserlerden biridir. Kitabın yazarları Halil İbrahim Ertürk ve Elif Gizem Karaoğlu’nun, eseri Latin alfabesine birebir aktarımını yapması ve eserde kullanılan terimleri de kapsayan bir sözlüğünü hazırlaması, temelde Türk dili alanına ve özeldi gramer alanına hizmet eden önemli bir çalışmadır.

Mükemmel Sarf ve Nahv-i Osmânî adlı eser üzerine yapılan çalışma, ön söz hariç dört ana bölümden oluşmaktadır. Eserin ön söz bölümünü Prof. Dr. Ahmet Akçataş kaleme almıştır. Ön sözde Akçataş dilin mevcudiyetini, sahip olduğu zenginlik ve incelikleri tespit etmeye ve aktarmaya yarayan iki ana unsurun sözlükler ve gramer bilgisi üzerine yazılmış eserler olduğunu vurgulamış, dile ait birtakım inceliklerin gelecek kuşaklara öğretilmesi bakımından dilbilgisinin hayati bir öneme sahip olduğunu ifade etmiştir. Türk dilinin bilinen en eski gramer kitaplarından bugüne kadar pek çok gramer kitabının fonetik, morfolojik ve sentaktik yönden ele alındığını vurgulamıştır. Tüm bu gramer kitaplarının Türk dilinin farklı coğrafyalardaki söz varlığını ve birtakım özelliklerini tespit ederek sonraki kuşaklara aktarımını sağladığını belirtmiştir. Bu aktarımın sonraki kuşaklara Türk Dili alanında önemli birikimler kazandıracağı şüphesizdir. Akçataş, son olarak *Mükemmel Sarf ve*

Nahv-i Osmânî isimli eser üzerine yapılan bu çalışmanın gramer alanında yapılan çalışmalara eklenen yeni bir halka olduğunu ve Türk dilinin gramer çalışmalarına önemli bir katkı sunacağını vurgulamıştır.

Çalışmanın birinci bölümünü oluşturan “Giriş” başlığı kapsamında Necib Asım Yazıksız’ın hayatı, dilciliği, edebi kişiliği, görüşleri ve eserleri hakkında bilgiler verilmiştir. Yazıksız’ın hayatı hakkında verilen bilgilerle birlikte Türkçülük cereyanında önemli bir role sahip olduğu ve bu alanda önemli faaliyetler icra ettiği hususu da özellikle vurgulanmıştır. Yazıksız’ın bir yandan Türkçenin sadeleşmesini savunduğu diğer yandan da dildeki yabancı terkiplerin çözülmesini önerdiği ifade edilmiştir. Bu bölümde ifade edilen dilde sadeleşmeyi savunurken mantıklı ve dilin yapısına uygun bir sadeleşmeyi savunması da dikkate değer bir noktadır. Yazıksız, orta halli bir halkın anlayabileceği arı bir dili kullanmanın gerekli olduğunu belirtmiştir.

Dil alanında pek çok eser veren Necip Asım’ın; *Orhun Abideleri, Milli Aruz, Pek Eski Türk Yazısı, Ural ve Altay Lisanları* gibi eserleri giriş bölümünde yazılış tarihleri, yazılış amaçları ve içerikleriyle beraber okura sunulmuştur. Eserin H.1311/M.1894 yılında İstanbul’da Mekteb-i Harbiye matbaasında basıldığından bahsedilmiştir. Türk Dil Kurumu’nun Nadir Eserler Kitaplığında Fil.AN/3102 yer numarası FA03554 demirbaş numarası ile kayıtlı olan eserin toplam 190 sayfadan oluştuğu ve eserin TDK kütüphanesindeki mevcut nüshasının 32. ve 33. sayfalarının eksik olduğu giriş bölümünde belirtilmiştir. Necip Asım’ın kitabının giriş kısmında yaptığı açıklamada kitabı rüştiye mektebi öğrencilerine gramer öğretmek amacıyla yazdığı konusunda bilgi verdiği görülür.

Giriş kısmının sonunda ise Necip Asım Yazıksız’ın kaleme aldığı tarih, dil ve edebiyat üzerine makalelerin isimleri sıralanmıştır. Bu makalelerin bibliyografik olarak okuyucuya sunulması, alanda çalışan araştırmacılar için bir katalog görevi üstlenmiştir.

İkinci bölümde “Metin” başlığı altında, *Mükemmel Sarf ve Nahv-i Osmânî* adlı gramer kitabı Osmanlı alfabesinden Latin alfabesine aktarılmıştır. Yazarlar metin aktarımı sırasında konu başlıklarının orijinal metindeki sıralanışına göre birebir aktarıldığını ifade etmiştir. Bu aktarım sırasında müellifin açıklamalarına sadık kalınmıştır. Metinde yanlış yazılan kelime ve örnekler aktarım sırasında yazar tarafından düzeltilmiş ve bunların metindeki orijinal yazılış biçimleri dipnotlar vasıtasıyla belirtilmiştir. Bu dipnotlara örnek olarak;

“ Mutlakâ¹⁰. 10 Bu kelime metinde sehven ‘mutkâ’ olarak yazılmıştır.”(s.52)

“ Olınmak¹³. 13 Bu kelime metinde sehven ‘olulmak’ şeklinde yazılmıştır.”(s.77)

“ İşte geldim. Nah şu kale¹⁶, baksañ â, dî şu minâre, dî hâ şu ağaç. 16 Bu kelimenin doğru yazılışı kal'a şeklinde olup kale şeklinde yazılışı galattır.” (s.84)

“ İsfahanlı¹⁸. 18 Bu kelime metinde sehven tekrar ‘İsfahânî’ şeklinde yazılmıştır.”(s.94)

“ – oldığı gibi birden ziyâde fi'ller²⁰ de bir fâ'il veyâ nâ'ib-i fâ'ile isnâd olunur. 20 Bu kelime metinde sehven ‘ filler’ olarak yazılmıştır.”(s.108)

vb. gösterilebilir. Ayrıca yazar aktarım sırasında imla ile ilgili konularda yazımı gösterilen harfler ve örnek gösterilen kelimeleri metindeki orijinal yazılışıyla aktarmıştır. Bu bölümde yazar metnin aktarımını birebir

olarak, metnin orijinaline müdahale etmeden sağlamıştır. Aktarımın orijinalliğini koruması inceleme açısından değerlidir.

Üçüncü bölüm “Sözlük” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde metinde kullanılan anlaşılması güç olan ve araştırmaya ihtiyaç duyulan kelimelerin sözlüğünü oluşturmuştur. Alfabetik sıralamayla oluşturulan sözlükte, eserde kullanılan hemen her kelimenin ve bilhassa gramer terimlerinin açıklamalarına da yer verilmiş olması eserin anlaşılması konusunda kolaylık sağlamaktadır. Bu sayede eserin içeriğinde yer alan Osmanlı Türkçesinin grameri ile ilgili konuların eserden istifade edecek okuyucu ve araştırmacılar tarafından kolayca anlaşılabilmesi sağlanmıştır.

Dördüncü bölümde ise “Tıpkıbasım” başlığı yer almaktadır. Bu bölümde, metni orijinalinden okumak isteyen okuyucular için metnin M.1894 tarihli Matbu metni okurun hizmetine sunulmuştur. Ayrıca yer verilen bu orijinal metin, çeviri yazılı metin ile eserin orijinalinin karşılaştırmalı olarak okunmasına da olanak sağlamıştır.

Halil İbrahim Ertürk ve Elif Gizem Karaoğlu ele almış oldukları çalışmanın amacının Necip Asım Yazıksız’ın hayatı ve eserleri hakkında bilgi vermek ve geniş kapsamlı bir Türk dili grameri olan *Mükemmel Sarf ve Nahv-i Osmânî* adlı eseri tanıtmak olduğunu belirtmişlerdir. Yazarlar tarafından bu amaç doğrultusunda Mükemmel Sarf ve Nahv-i Osmânî adlı gramer kitabının Latin alfabesine aktarılmış metni ve metne ait sözlük gerekli açıklamalarla birlikte mevcut alanda çalışan araştırmacıların hizmetine sunulmuştur. Çalışmanın Türk dili ve Türkçenin grameri alanında çalışan araştırmacılar için faydalı olması umulur.